

Könsstympning

Hitta i dokumentet

[Syfte](#)
[Bakgrund](#)
[Juridik](#)
[Kompetens](#)
[Epidemiologi](#)
[Klassificering](#)

[Anmälningsskyldighet och sekretessbrytande bestämmelser](#)
[Arbetet på BVC](#)
[Dokumentation](#)
[Kunskap](#)
[Länkar](#)
[Uppdaterat från föregående version](#)

Syfte

Rutinen beskriver vad könsstympning är, epidemiologi samt omhändertagande inom barnhälsovården för att riktat kunna arbeta med barn och familjer som kommer från länder där könsstympning förekommer. Att identifiera flickor 0-6 år som riskerar utsättas eller redan blivit utsatta för könsstympning kräver uppmärksamhet av inte bara BHV-sköterskor utan även all annan personal i Närsjukvården Halland som i sin yrkesutövning kan möta denna målgrupp.

Bakgrund

Utifrån Region Hallands tillämpningsrutin för våld i nära relationer inkluderat hedersrelaterat våld och förtryck ([Vald i nära relationer.docx](#)) sågs ett behov på BHV av gemensam handläggning av patienter som utsatts för eller riskerar utsättas för könsstympning. Till sin hjälp i den kliniska undersökningen har tidigare regional rutin för detta tagits fram för BHV ([Genitalier.docx](#)).

Juridik

[Barnkonventionen](#), artikel 19 och artikel 24, slår fast att alla barn har rätt att växa upp under trygga förhållanden utan fysiskt och psykiskt våld, försummelse, övergrepp, utnyttjande av eller kulturella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa och utveckling. Könsstympning är förbjudet i Sverige enligt svensk lag ([SFS 1982:316](#)). I de flesta länder där könsstympning genomförs utsätts majoriteten av flickorna före fem års ålder, men det förekommer att ingrepp görs upp till 15 års ålder. Om man är bosatt i Sverige är det även olagligt att genomföra ingreppet utomlands. Brottet kan ge fängelse i två till sex år, men bedöms brottet som grovt ända upp till 10 år.

Kompetens

Hälso- och sjukvården har en viktig roll när det gäller att förebygga att flickor som bor i Sverige utsätts för könsstympning, både här och i andra länder. Kunskap om könsstympning av flickor och kvinnor hos hälso- och sjukvårdspersonalen är viktig för det förebyggande arbetet.

En stor del av det förebyggande arbetet handlar om att ha en dialog med familjer som kommer från länder där könsstympning förekommer. Det handlar också om att ha kompetens för att på ett professionellt sätt bemöta flickor och kvinnor som varit utsatta, eller riskerar utsättas, för könsstympning. [Kvinnlig könsstympning - ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete. Socialstyrelsen.se](https://www.socialstyrelsen.se/omsorg/omsorg-och-utveckling/konstymning)

Epidemiologi

Sverige finns uppskattningsvis 38 000 flickor och kvinnor som varit utsatta för könsstympning enligt Socialstyrelsens inventering av vård för flickor och kvinnor som varit utsatta för könsstympning.

Mellan 2012 och 2018 har 5 000 kvinnor sökt vård för konsekvenser av tidigare könsstympning. Det är vanligare att personer söker vård i samband med graviditet, och antalet under 18 år och över 40 år är färre. På grund av okunskap eller rädsla är det många som inte söker vård, även om de har symtom.

Sammanfattningsvis visar inventeringen att det finns behov av förebyggande insatser och att det behövs bättre förutsättningar för att fler ska söka vård. (Socialstyrelsen, 2021)

Klassificering

Definition av kvinnlig könsstympning är:

"Kvinnlig könsstympning omfattar alla kirurgiska ingrepp som rör borttagande delvis eller helt av de externa genitalierna eller annan åverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke medicinska skäl".

WHO delar in Kvinnlig könsstympning i fyra olika typer, de har också en indelning i subtyper som går att läsa om i [Olika typer av könsstympning. Socialstyrelsen.se](https://www.socialstyrelsen.se/omsorg/omsorg-och-utveckling/konstymning).

Typ I. Borttagande och excision av förhuden runt klitoris eller del av eller hela synliga klitoris.

Typ II. Partiellt eller totalt borttagande av klitoris samt av de inre blygdläpparna, med eller utan borttagande av de yttre blygdläpparna.

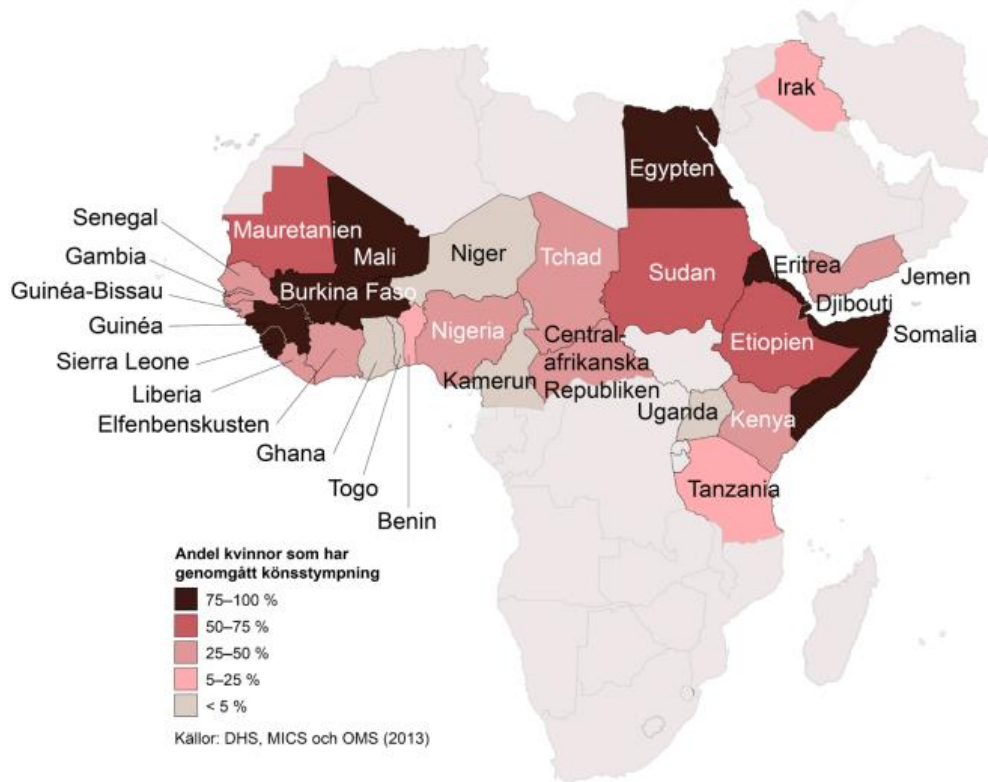
Typ III. Försnävning av vaginalöppningen genom borttagande och ihop fästade av de inre blygdläpparna eller de yttre blygdläpparna, med eller utan borttagande av klitoris (infibulation) eller så kallad faraonisk omskärelse.

Typ IV. Oklassificerade stympningar, allt som inte inkluderas i grupp I–III. Alla andra skadliga ingrepp i de kvinnliga könsorganen av icke-medicinska skäl, till exempel prickning, piercing, sticka med vasst föremål, skrapning eller att använda frätande eller på annat sätt skadliga ämnen och material.

Riskfaktorer

- Familj har bakgrund från ett land där könsstympning förekommer.
- Mamma eller syskon är utsatta för könsstympning.
- Vårdnadshavare är positiva eller ambivalenta till ingreppet

FÖREKOMST AV KVINNLIG KÖNSSTYMPNING

KVINNLIG KÖNSSTYMPNING – ETT STÖD FÖR HÄLSO- OCH SJUKVÅRDENS ARBETE
SOCIALSTYRELSEN

Konsekvens av könsstympning

Könsstympning innebär ett allvarligt ingrepp i en flickas eller kvinnas psykiska och fysiska integritet. Både det akuta ingreppet och de långsiktiga konsekvenserna av könsstympning kan vara förenade med stort fysiskt och psykiskt lidande. Det finns inga medicinska fördelar med könsstympning och ingreppet utgör ett trauma och kan medföra irreversibla skador på könsorganen.

De flesta flickor och kvinnor som varit utsatta för könsstympning upplever besvär som kan variera beroende på graden av stympningen. Minnet av övergreppet kan vara livslångt och traumatiskt och kan återupplevas i samband med exempelvis samlag, gynekologisk undersökning och förlossning.

Symtom

**TABELL 1.: WHO (2008, 2017) LISTAR FÖLJANDE SYMTOM OCH BESVÄR AV
KÖNSTYMPNING**

Akuta hälsokonsekvenser	Långsiktiga hälsokonsekvenser	Psykiska konsekvenser	Konsekvenser i graviditet och förlossning
<ul style="list-style-type: none"> • Smärta. • Blödning. • Chock. • Infektion. • Skador på angränsande organ så som vagina uretra och ändtarm. • Dödsfall har rapporterats.	<ul style="list-style-type: none"> • Miktionsbesvär:<ul style="list-style-type: none"> ○ Svårigheter att tömma urinblåsan. ○ Återkommande urinvägsinfektioner. • Bäckeninflammationer. • Vaginala besvär, flytning, klåda, bakteriell vaginos. • Keloider. • Menstruationsproblem – smärta då blod samlas i vagina, Typ 3. • Abscesser. • Cystor i vulva. • Neurinom i klitoris. • Fistlar. • Sexuella besvär:<ul style="list-style-type: none"> ○ Dyspareuni. ○ Vaginism. ○ Vestibulodyni.	<ul style="list-style-type: none"> • PTSD. • Ängest och depression. • Lågt självförtroende. • Psyko-sexuella problem:<ul style="list-style-type: none"> ○ Skam - svårigheter att känna lust.	<ul style="list-style-type: none"> • Smärtsam undersökning och svårigheter att ta skalpprov. • Utdraget förlossningsförlopp. • Ökad risk för postpartum blödning. • Ökad risk för större förlossningsbristning. • Ökad risk för instrumentell förlossning. • Ökad risk för perinatal dödlighet - förlossning utanför modern sjukvård.]

Anmälningsskyldighet och sekretessbrytande bestämmelser

Hälso- och sjukvårdspersonal har anmälningsskyldighet till socialtjänsten vid misstanke eller upptäckt att en flicka under 18 år har köNSTYMPATS eller riskerar att köNSTYMPAS, [Socialtjänstlagen](#) 14 kap. 1 §, om det framkommer att det skett sedan familjen och flickan haft anknytning till Sverige. Anmälan ska genast göras vid misstanke eller kännedom om att barn far illa. Det behövs inga bevis för misstanken. Även svårbedömda och obestyrkta uppgifter ska anmälas. Det är inte anmälares sak att utreda.

Anmälan till Socialtjänsten

- Följ Region Hallands rutin för orosanmälan vid misstanke att barn far illa, [Orosanmälan till socialtjänsten - barn](#).
- Kontakta socialtjänsten vid tveksamhet kring orosanmälan.
- Önskas konsultation i svårare ärenden kring handläggning av köNSTYMPNING finns en nationell stödtelefon för yrkesverksamma på telefonnummer: 010-223

57 60. ([Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck](https://www.hedersförtryck.se) - Hedersförtryck.se).

Om det kommer fram att yngre systrar riskerar att utsättas för könsstympning är hälso- och sjukvårdspersonal skyldiga att anmäla detta till socialtjänsten. Var observant på att i familj där könsstympning skett också ofta lever i en hederskontext där andra typer av våld i nära relation kan förekomma.

Förebyggande arbete

- Riktade hälsosamtal med alla familjer som kommer från ett land där könsstympning förekommer
- Information om lagstiftning och konsekvenser av könsstympning till familjer i riskgrupp. Filmer riktade till vårdnadshavare finns på [hedersförtryck.se](https://www.hedersförtryck.se) och är översatta till 13 språk. Dokumentera att information givits.
- Fördjupad kartläggning av skydds- och riskfaktorer
- Identifiera symtom på könsstympning och eventuell undersökning av genitalier.

Omhändertagande i vården

Sköterskorna på BHV träffar i princip alla barn i åldern 0-6 år i området vilket ger en unik möjlighet att identifiera riskbarn/flickor. Men det är viktigt att även andra personalkategorier har kunskap om könsstympningsproblematiken för att vara förberedda att agera när de möter dessa barn.

Identifiering av målgruppen sker vid kontakt med hälso- och sjukvården, tex på BVC men även inom mödrahälsovården, på förlossningen alternativt vid mottagningsbesök på vårdcentralen eller ungdomsmottagning.

Arbetet på BVC

BVC tar upp frågan om könsstympning i enlighet med rikshandbokens vägledning vid första hembesöket samt vid efterföljande tillfällen under BHV-tiden. Underlivet på flickor undersöks vid de rutinmässiga undersökningarna enligt BHV programmet samt vid symptom från urinvägar.

Om det i anamnes framkommer riskfaktorer för könsstympning rekommenderas att överväga orosanmälan till socialtjänsten, se under länkar nedan [1].

Att erbjuda hembesök eller extra mottagningsbesök där information om könsstympning kan ges, ger både förståelse och insikter hos inblandade och kan förebygga olagliga ingrepp.

Intyg vid risk om könsstympning skrivs och könsstympningspass delas ut vid resa till ett land där könsstympning förekommer [3].

Har barnet redan blivit utsatt för könsstympning sedan ankomst till Sverige ska anmälan till socialtjänsten ovillkorligen göras samt remiss till barnmottagningarna

skrivas för yttre undersökning av genitalia, anamnestagning kring besvär från underlivet och dokumentation.

Informationsöverföring

I informationsöverföring mellan KK-BB-BHV ska noteras om modern är könsstympad
[Överföringsrapport KHV - BHV.docx](#)

Dokumentation

I journalen ska samtal, given information, hälsoundersökning och behov av insatser dokumenteras. Dokumentation är ett viktigt underlag för att förhindra, utreda och fastställa könsstympning, liksom vid remittering. Dokumentera även normala fynd.

Om barnet är könsstympat noteras det under medicinsk status i PMO journalen.

Om könsstympningen skett efter ankomst till Sverige eller om det finns en överhängande risk att barnet kan utsättas för det görs en anteckning i VAS journalen under sökordet våldsutsatthet och socialtjänstanmälan görs enligt rutin.

Att man frågat och informerat om könsstympning skrivs i löpande text under sökordet hälsosamtal.

Kunskap

[Lag \(1982:316\) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Riksdagen.se](#)

[Könsstympning av flickor. Rikshandboken Barnhälsovård](#)

[Kvinnlig könsstympning - ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete. Socialstyrelsen.se](#)

[Könsstympning av flickor och kvinnor. Hedersförtryck.se](#)

[Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter](#) – Svensk författningssamling

Länkar

1. Orosanmälan till socialtjänsten: [Orosanmälan - Rikshandboken](#)
2. Informationsblad på olika språk (Östergötland):
<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/samhalle/social-hallbarhet/jamstalldhet/mans-vald-mot-kvinnor.html#Patientinfoaolikasprak>
3. Könstympningspass på olika språk (Östergötland):
<https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/samhalle/social->

[hallbarhet/jamstallldhet/mans-vald-mot-kvinnor.html#Konsstymningspasspaolikasprak](#)

4. Intyg vid risk för könsstymning: [Könsstymningsintyg - Rikshandboken](#)
5. [Könsstymning - Könsstymning.se \(hedersförtryck.se\)](#)

Uppdaterat från föregående version

2023-11-01 Ny rutin